

korte mededelingen

Gegraven oeverwaluwanwand bij Emmen

Leden van het Instituut voor Natuur- en Milieu-educatie IVN-Emmen hebben samen met de gemeente Emmen een gebied beschikbaar gesteld voor een oeverwaluwanwand bij de Grote Rietplas te Emmen. *'Een uitgelezen plek. Zo'n gebied met al die zandheuvelds, zoals hier, is een schitterende broedplaats voor de Oeverwaluwan'*, zegt Hilde Karszen van het IVN-Emmen.

Om verstoring tegen te gaan hebben graafmachines de natuurlijke toegang tot het gebied iets verhoogd waardoor er geen voertuigen meer in het gebied kunnen komen. De zandheuvelds zijn verticaal afgegraven. Er werden dit voorjaar al zo'n vijftig Oeverwaluwan bij de wand gezien. Toen de graafmachines nog bezig waren, werden de eerste nestgangen al gegraven. Jan Velthuis zegt *'Het is niet alleen een leuk vogeltje, maar hij is ook nog eens spectaculair.'* Als het aan het IVN ligt, blijft het nu afgescheiden gedeelte bij de Rietplas ook de komende jaren intact voor de Oeverwaluwan. Hierover heeft men een gesprek gehad met wethouder Henk Klaver.

'Bij Meppel hebben ze een betonnen wand waar Oeverwaluwan kunnen nestelen. Dat werkt ook, maar zo is het toch veel mooier,' vindt Hilde Karszen.

De medewerking van de gemeente Emmen is fantastisch en verdient alle lof!

Bron: Gerton Albers in de Drentse Courant, 27 april 2000.

Vogelbijbel zit mis

Onder deze titel stelt Jeroen Trommelen de cijfers aan de kaak die via Sovon door het Centraal Bureau voor de Statistiek in de publiciteit worden gebracht. De cijfers omtrent de populatie van de Grutto in Nederland zijn veel te optimistisch. De ecologen Wibe Altenburg en Eddy Wymenga onderschrijven dit volledig in het aprilnummer van De Levende Natuur. Volgens de Sovon-index is de gruttopopulatie sinds 1984 stabiel, maar volgens waarnemers in het veld is deze vermoedelijk al afgenomen tot bijna de helft.

Doordat Sovon Grutto's grotendeels telt in beschermde reservaten komen de cijfers van de gruttopopulatie op een te hoog niveau. Bovendien wordt de klus opgeknapt door vrijwilligers, die zelf hun telgebied mogen uitkiezen en dus meestal een weide uitkiezen waar lekker veel valt te turven. Volgens Freek Nijland van Sovon is zelfs overwogen de jaarlijkse gruttotrend helemaal niet meer te publiceren. De bezwaren van de weidevogel-experts geven volgens hem een juiste weergave van de realiteit. *'Als je weet dat je niet de correcte cijfers kunt noemen, moet je het misschien wel helemaal laten.'*

Veel gruttotelgebieden liggen in Noord-Holland en deze gebieden zijn niet representatief voor de rest van het land. In Noord-Holland komt bijvoorbeeld de Vos nauwelijks voor, terwijl die in Friesland de

gruttostand nadelig kan beïnvloeden. Nijland draait er niet omheen en stelt onomwonden: *'Wij zijn op dit punt tekort geschoten.'*

De Grutto komt er in vergelijking met de Watersnip nog goed af. Volgens de index van Sovon doet ook deze vogel het nog steeds prima, terwijl er eigenlijk volgens Nijland bijna geen Watersnip meer is te zien in Nederland. *'Die cijfers publiceren wij daarom maar helemaal niet meer.'*

Bron: De Volkskrant, pagina 5W, 22 april 2000.

W.S.

Derde Duitse Zee- en Kustvogelscolloquium

Op 18 en 19 november 2000 organiseert de A.G. Seevogelschutz in samenwerking met het Landesamt für Natur und Umwelt/Staatliche Vogelschutz-warte Schleswig-Holstein en het Forschungs- und Technologiezentrum van de Universiteit van Kiel het derde Duitse Zee- en Kustvogelscolloquium. Het hoofdthema van dit colloquium is 'Zeevogels op zee'. Berichten over bijzondere ontwikkelingen uit de eigen kustgebieden zijn eveneens welkom. Daartoe kunnen voordrachten/presentaties worden opgegeven. Voor elke voordracht moet een korte inhoudsopgave van tien tot twintig regels worden bijgevoegd.

Opgave voor voordrachten/presentaties of deelname aan het colloquium dient men voor 30 juni 2000 te richten aan: Landesamt für Natur und Umwelt Schleswig-Holstein, Dr. Wilfried Knief, Hamburger Chaussee 25, D-24220 Flintbek, Duitsland.

Diegenen die zich hebben opgegeven, ontvangen in augustus een voorlopig programma. Als bijdrage wordt DM 20,- verlangd.

Bron: Seevögel, Band 21, Heft 1, bladzijde 27, maart 2000.

WS.

Honderd jaar ringen van vogels

In 1999 was het honderd jaar geleden dat de Deense onderwijzer Hans Christian Cornelius Mortensen begon met het systematisch ringen van vogels. Ter gelegenheid van deze gebeurtenis is van 30 september tot 4 oktober 1999 er een internationale wetenschappelijke conferentie gehouden in Ebeltoft, Denemarken. De conferentie werd georganiseerd door Euring, het Zoologisch Museum van Kopenhagen, het Nationaal Milieu Onderzoek Instituut, Kalø, Denemarken. Onderwerpen die aan de orde kwamen, waren: de geschiedenis van het ringen van vogels, de vogeltrek, de vang- en ringtechnieken, de dynamiek van de populaties, sterfte- en overlevingscijfers, ringresultaten en het behoud van het ringen in de toekomst.

Resultaten van deze conferentie zijn te verkrijgen bij Ib Clausager, National Environmental Research Institute, Department of Coastal Zone Ecology, Kalø, Grenåvej 12, DK-8410 Rønede, Denemarken. <<http://www.dmu.dk/news/birds.htm>>

Bron: Die Vogelwarte, Band 39, Heft 3, bladzijde 232.

WS.

Telling van Huiszwaluw in Tournus, Frankrijk

Tournus is een kleine stad aan de westzijde van de Saône in het departement Saône-et-Loire halverwege de grotere plaatsen Chalon-sur-Saône en Mâcon. Toevallig vertelde in Nederland iemand over de grote aantallen Huiszwaluwen in Tournus, een aanmoediging om tijdens een vakantie in die streek in 1992 op onderzoek uit te gaan. Bij een eerste inspectie in de stad bleek het bericht inderdaad te kloppen. Een telling van de nesten vond plaats van 13 tot en met 16 juni. De oppervlakte van het gecontroleerde deel van de stad bedroeg naar schatting 35 tot 40 hectares.

Al gauw was het duidelijk dat de Huiszwaluw vooral broedvogel was in de buurt van de Saône. De meeste nesten bevonden zich langs de Quai de Verdun en Quai de Midi vlak langs de rivier en in enige straten eveneens in de omgeving. In totaal werden er 384 nesten gevonden, waarvan 53 aan enige bedrijven aan de oostkant van de Saône. Voor de stad als geheel mag het aantal broedparen wel op vierhonderd worden gesteld.

Van alle nesten waren er 313 (= 81,5%) op een maximumafstand van 80 meter van het water te vinden. In de literatuur (onder anderen Cramp 1988) is te lezen dat de nabijheid van water voor de Huiszwaluw van belang kan zijn. Daarbij is vooral de aanwezigheid van bouw materiaal belangrijk. Op een bank aan de oever van de Saône waren Huiszwaluwen bezig klei te verzamelen. Mogelijk zijn er in de buurt van open water meer insecten aanwezig dan verder van de rivier verwijderd.

Het aantal nesten dat zich een paar honderd meter van de Saône af bevond, was gering. In een straat op tweehonderd meter afstand zaten tien nesten en op driehonderd meter van het water waren er aan een flat vier nesten te zien. Het viel op dat onder verscheidene vestigingen goede voorzieningen waren getroffen om de uitwerpselen op te vangen. Leden van een plaatselijke vogelwerkgroep hadden uitstekend werk verricht. In Chalon-sur-Saône zag ik in de buurt van de rivier een klein aantal nesten (minder dan tien). De Huiszwaluw leek daar minder talrijk dan in Tournus.

Het is interessant het voorkomen van de Huiszwaluw in Tournus te vergelijken met resultaten van tellingen in een vergelijkbare stad in Nederland (Kampen) in 1952 en 1957 (Van den Berg 1958). Kampen ligt ook aan een rivier en is evenals Tournus een vrij kleine stad. Het gecontroleerde oppervlak in Kampen bedroeg naar schatting circa honderd hectares. In 1952 werden er 324 nesten gevonden. In 1957 was het al teruggelopen tot 165 broedparen. Sinds die tijd nam de stand verder af. In 1999 werden er bijna honderd nesten aangetroffen, waarvan 68 nesten in de stad zelf en circa dertig aan een silo op het industrieterrein buiten de plaats (mededeling Dolf Stomphorst).

Het is dus zonder meer duidelijk dat het met de soort in Kampen bergafwaarts is gegaan. Maar hoe was de situatie in de jaren vijftig in Tournus? Dat zullen we jammer genoeg niet te weten komen.

■ Jules Philippona, Het Eiland 9, 7231 NV Warnsveld, (0575) 52 42 86.

LITERATUUR:

Berg, R. van den (1958): De Huiszwaluw in Kampen. De Levende Natuur 61: 169-171.
Cramp, S. (1988): The Birds of the Western Palearctic. Volume 5: 287-300. Oxford University Press, Oxford.

Biddende Steenuil

Tijdens het fotograferen van een Steenuil die broedt in een 'Thoonen-steenuilenkast' aan de Lokkantseweg 11 te Haps, Noord-Brabant, heb ik enkele malen kunnen zien dat de Steenuil om zijn prooi te vangen, stond te bidden in de lucht, gelijk een Torenavalk. Dat gebeurde op verscheidene dagen, ook toen ik in aanwezigheid van een andere fotograaf Jelle de Jong daar in mijn schuilhut zat. De Steenuil vloog weg van zijn uitkijkpost in een boom vlakbij de nestkast en ging dan staan bidden boven het weiland op een hoogte van vijf à zes meter. Ik heb de Steenuil één keer een Woelmuis zo zien opsporen en ook vangen.

Een andere vorm van gedrag kende ik nog niet maar blijkt toch niet zo vreemd te zijn. Toen de Steenuil de Woelmuis had gevangen, kwam hij vlak naast mijn schuilhut zitten op een stapeltje oud hout op twee meters afstand. Keek dreigend in de richting van mijn schuilhut, maakte een blazend en zelfs even een fluitend geluid en verstopte de Woelmuis in een stapeltje hout (takken en planken). Later deed de Steenuil dat ook nadat hij een Veldmuis had gevangen. Alle andere prooidieren, zoals kevers, Regenwormen en een Hazelworm, bracht hij direct naar het nest waarin vijf uilskuijken vertoefden.

Is er meer bekend over het bidden van Steenuilen? Ik zou het graag weten en dan eventueel publiceren in het Vogeljaar.

■ Wim Smeets, Bachlaan 111, 3752 HG Bunschoten (033) 298 31 47 of (06) 20 97 37 52.
<smeets.foto@hetnet.nl>

Professor dr. Jan Koeman met pensioen

Professor Jan Koeman wees er als eerste op dat Nederland zijn stootvogels uitmoordde met DDT en 'drins'. Maar als een bepaald bestrijdingsmiddel werkelijk beter was dan het bestaande, liet hij het in volle overtuiging toe.

'In 1964 stierven op onverklaarbare wijze stootvogels. Toen stonden er op een maandagochtend 25 schoenendozen vol Buizerds en andere vogels te wachten. Die bleken bijna allemaal een dodelijk geachte dosis dieldrin in lever en hersenen te bevatten. Wij zijn er direct mee naar de Contactcommissie voor Natuur- en Landschapsbescherming gestapt, de voorloper van Natuur en Milieu'. Dat leidde tot kamervragen en een verbod op het gebruik van dieldrin en verwante stoffen, 'drins'. Inmiddels zijn in Wageningen, waar Koeman in 1972 hoogleraar werd, de bestrijdingsmiddelen een beetje bijzaak geworden. 'Sinds kort richt men zich daar op genetisch gemanipuleerde organismen en de 'novel foods', die zijn volgestouwd met aminozuren, anti-oxidanten of ontstekingsremmers'.

Jan Koeman gaat met pensioen, althans een beetje. Echt weg van de universiteit is de 64-jarige bioloog op 1 mei nog niet. De ATV-dagen die hij in de afgelopen jaren bijeenprokkelde, geven hem recht een jaar eerder met pensioen te gaan.

Hij heeft afstand gedaan van zijn leerlingen maar zal zich nog bezighouden met vernieuwingen van het onderwijs en met de schapenpaden in Spanje, de *cañadas*. Een hobby die voortkomt uit de contacten van Koeman met de natuurbeschermers. Op 28 april 2000 werd een afscheidssymposium in Wageningen gehouden. Sinds zijn benoeming tot hoogleraar toxicologie is professor dr. Koeman uitgegroeid tot een internationaal expert op het gebied van gezondheidsrisico's van dioxine, PCB's en bestrijdingsmiddelen. Bij zijn afscheid werd hij toegesproken door mr. L.J. Brinkhorst (minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij), dr. J.A.J. Vink (voorzitter Raad van Bestuur CSM), ir. J. van der Hoeven (directeur NOTOX) en professor W. Seinen (toxicologie RUU). Na de pauze hield Jan Koeman zijn afscheidscollege, waarna nog een toespraak volgde van rector professor C.M. Karsen.

Bron: De Volkskrant, pagina 3W, 22 april 2000.

W.S.

Buizerd valt trimmer aan

Een hardloper uit Warnsveld kreeg tijdens het trimmen de schrik van zijn leven toen hij plotseling werd aangevallen door een Buizerd. De stootvogel maakte verscheidene duikvluchten vlak over zijn hoofd. De man maakte zich rennend uit de voeten. Wonder boven wonder raakte de vogel hem niet.

Omdat de schrik hem flink in de benen zat, heeft hij het voorval gemeld op het politiebureau. De Buizerd heeft waarschijnlijk zo agressief gereageerd op de hardloper omdat hij ergens in de buurt een nest met jongen heeft. Vermoedelijk wilde hij de jonkies beschermen tegen indringers.

'Als wij meer meldingen krijgen van laagvliegende aanvallende Buizerds, schakelen wij een jachtoperziener in om een oplossing te zoeken,' aldus een politiewoordvoerder.

Bron: Dagblad De Telegraaf, 23 mei 2000.

Virussen goed voor biodiversiteit mini-samenleving

Op 3 sept. 1999 promoveerde Nederlands Instituut voor Oecologisch Onderzoek (NIOO-)onderzoeker Erik van Hannen in Nijmegen. Met behulp van DNA-opsporingsmethoden bestudeerde hij de relaties in een mini-samenleving: die van de micro-organismen. Virussen blijken zo nu en dan flink huis te houden onder de bacteriën. De positieve noot is dat dit de biodiversiteit verhoogt. Ook de eencellige oerdiertjes laten zich niet onbetuigd. Welke mini-organismen leven er in een microbiële samenleving? Ze hebben één ding gemeen: ze zijn allemaal eencellig. De belangrijkste groepen zijn algen, bacteriën, virussen en protisten ('oerdiertjes'). Promovendus Van Hannen: *'De algen, het plantaardige plankton, zijn de basis voor het leven op aarde. Deze cellen vangen zonlicht in en gebruiken de energie om suikers te maken. Op deze suikers leeft de rest van de gemeenschap. Eerst de bacteriën en die worden vervolgens verorberd door de protisten. Microbiologen noemen deze voedselstroom de 'microbiële lus: Virussen horen daar ook bij: zij kunnen alle andere groepen infecteren.'*

Van Hannen richtte zich op de factoren die de levensgemeenschap vormgeven: de zogenaamde governing forces. Dat kan van alles zijn: temperatuur, voedsel (nutriënten) of interacties tussen organismen. Hij vergelijkt het met een satellietfoto van Amsterdam: *'Daar zie je huizen en wegen op bepaalde plaatsen. Dat is niet zomaar: hier spelen ook 'governing forces' een rol. Ditmaal zijn het onder andere wetgeving en beschikbare ruimte.'* Virussen blijken een heel grote invloed te hebben op de levensgemeenschap. Bepaalde organismen raken besmet en sterven, daardoor krijgen andere soorten een kans om de opgevallende ruimte in te nemen. Virussen leven maar heel kort, behalve als ze bijvoorbeeld een nieuwe bacteriecel vinden om te besmetten. Ieder virus heeft over het algemeen één soort gastheer.

De meest voorkomende soort loopt de grootste kans om massaal geveld te worden door een virus. Bij Van Hannen verdween in een kweekvat de dominante cyanobacterie (blauwalg) vrijwel compleet door een virusplaag. Zo extreem is dat nog nooit waargenomen. De bacteriediversiteit in het vat werd na deze gebeurtenis wel twee keer zo hoog.

Een andere invloed heeft het soort algi: dat bepaalt welk type microbiële levensgemeenschap erop 'bloeit'. Van Hannen: *'Een cyanobacterie wordt blijikbaar door andere bacteriën lekkerder gevonden dan een groenalg.'* Ais protisten, eencellige 'oerdiertjes', de bacterieflora afgrazen, heeft dat ook heel wat gevolgen. De bacteriën worden groter en zijn dan niet meer te verzwelgen. De oerdiertjes zorgden ook voor een verrassende vondst: Van Hannen trof (het DNA van) een heel aparte soort aan in één van zijn kweekvaten. Dit eencellige diertje hoort bij een recent ontdekte groep van parasieten, de zogenaamde Drips. Deze Drips parasiteren op waterdieren als zalmen, kikkers en kreeften. Bijzonder om in een vat aan te treffen zonder zulke dieren in de buurt...

Een ander soort bezoekers waren de meercellige raderdiertjes (rotiferen) die van de microbiële lus kwamen snoepen. Zij zorgden ervoor dat er materiaal uit de lus verdween richting de grotere dieren.

Rietsnijders verbrandden honderden vogels

De Dierenbescherming in Kampen heeft op 7 april 2000 aangifte gedaan tegen rietsnijders, omdat zij de dood van honderden watervogels op hun geweten zouden hebben.

De rietsnijders brandden deze week bij Kamper-eiland en langs het Zwartemeer honderden meters rietkraag plat. Daarbij kwamen volgens de Dierenbescherming honderden vogels en hun jongen in de vlammen om.

Door de zachte winter is het broedseizoen nog in volle gang en er zaten veel jonge vogels in de beschermde gebieden, die zijn aangewezen als nationaal natuurmonument. De Dierenbescherming eist een justitieel onderzoek naar de verbranding, omdat de rietsnijders verscheidene wetten aan hun laars zouden hebben gelapt.

Volgens gemeentewoordvoerder D. Jaarsma hadden de rietsnijders geen vergunning: *'De snijders hadden vooraf geïnformeerd of de verbranding*

mogelijk was, omdat een insect, de Rietboorder, het Riet had aangetast. Een ambtenaar constateerde dat dit inderdaad het geval was, maar er werd nooit een vergunning aangevraagd. Daarbij had de verbranding dan ruim voor het broedseizoen moeten plaatsvinden.'

De rietsnijders zeggen dat het vanwege de hoge waterstand niet eerder mogelijk was de rietkragen te verbranden.

Bron: Dagblad De Telegraaf, 8 april 2000.

Friese boeren moeten eierzoekers niet meer

De Bond van Friese Vogelwachten (BFVW) luidt de noodklok over de traditie van het eierzoeken in de provincie Friesland.

Steeds meer boeren verbieden eierzoekers nog op hun land te komen, om kievitseieren te rapen. De eeuwenoude traditie dreigt op deze manier snel te verdwijnen. Als steeds meer boeren het eierzoeken in de ban doen, vreest de BFVW ook voor de nazorg van broedsels. Duizenden eierzoekers gaan na de sluiting van het raapseizoen opnieuw het boerenland op, om nieuwe legfels te behoeven voor de messen van de maaimachines. De Friese bond wil gaan praten met de Friese boeren over een oplossing. (ANP)

Bron: De Gooi- en Eemlander, 22 april 2000.

Slachtoffers van Franse jacht

Het afgelopen jachtseizoen 1999/2000 heeft in Frankrijk 42 mensen - onder wie drie niet-jagers - het leven gekost. Er vielen 191 gewonden onder de jagers en onschuldige voorbijgangers. In totaal heeft het toezicht op de jacht melding gekregen van 233 ongevallen. Dat is ongeveer net zoveel als in andere jachtseizoenen. Van de incidenten met jachtgeweren gebeurde 95% tijdens de jacht. De rest gebeurde bij het schoonmaken van de wapens. (ANP)

Bron: Gooi- en Eemlander, 6 april 2000.

Haagse Vogelbescherming 75 jaar

Op zaterdag 23 september 2000 is het precies 75 jaar geleden dat de 'Vogelbescherming 's-Gravenhage en Omstreken' is opgericht. Naast 'Vogelbescherming Nederland' zijn wij de enige zelfstandige vereniging op het gebied van vogelbescherming. Dat wij, ondanks vele stormen, het nieuwe millennium hebben gehaald, willen wij graag vieren.

Er wordt dit jaar een foto- en een verhalenwedstrijd gehouden met als onderwerp 'Haagse Vogels'. Voor de fotowedstrijd zal de deskundige jury bestaan uit onze eigen bekende fotografen Rob ter Ellen en Henk Harmsen, versterkt met de bekende Haagse natuurfotograaf Fred Hess.

Voor de verhalenwedstrijd hebben wij Frederik (Ed) Hoogerhoud en Yvonne van de Pitte bereid gevonden zitting te nemen in de jury waarbij ze versterking zullen krijgen. Nadere gegevens over inzending en dergelijke komen in de volgende 'Wulp'.

In de loop van het jaar worden in diverse wijken van Den Haag en buurgemeenten lezingen gehou-

den over stadsvogels (waarbij de Haagse Ooievaar niet wordt vergeten) en over de Haagse Vogelbescherming. In combinatie met deze lezing wordt er steeds een excursie in een naburig groengebied georganiseerd en er kan een mogelijkheid zijn om zelf nestkasten te maken.

Deze activiteiten zijn er vooral op gericht om niet-leden bekend te maken met onze vereniging. Mede hierdoor hopen wij vele nieuwe leden te kunnen begroeten. 2000 leden in 2000 is hierbij ons streven.

In juli/augustus zal er een speciaal jubileumnummer van het verenigingsblad 'De Wulp' verschijnen.

Ook willen wij in ons jubileumjaar extra aandacht vragen voor onderkomens voor met name Gierzwaluwen en Huismussen in de vorm van speciale dakpannen, waarmee kan worden voorkomen dat de dakisolatie door de Huismussen wordt aangevreten.

Want hierom worden momenteel veel daken 'muscicht' gemaakt en daardoor ook gierzwaluw dicht. Op 2 en 3 september worden er in het Vogelasiel 'De Wulp' open dagen gehouden. Er worden rondleidingen in het asiel georganiseerd en andere activiteiten voor kinderen en volwassenen, als speurtochten en excursies in Meer en Bos, vertoningen van video's als 'Vrije Vogels', 'Natuur Nabij' en 'Clingendael' van de bekende filmers Jan van den Ende en Monique van den Broek.

Ook kunnen er onder begeleiding nestkasten worden gemaakt.

In het najaar wordt er een tentoonstelling over de Haagse Vogelbescherming gehouden in de expositieruimte van de Haagse Dierenbescherming. Voor de leden wordt op zaterdag 23 september het jubileum gevierd in het Aloysiuscollege. Tussen 12.00 en 15.00 uur zullen er diverse parallellopende programma's zijn die twee- tot driemaal worden herhaald, zoals:

- excursies op het Hubertusduin en in Park Sorghvliet;
- knutselen voor kinderen;
- video vertoning van: Vrije Vogels, Natuur Nabij en Clingendael van Jan van den Ende en Monique van den Broek;
- dia's van vogels in en rond Den Haag;
- dia's van (Haagse) Ooievaars;
- nestkasten maken.

Ook is er gelegenheid voor:

- een reünie van oudere leden en oudleden;
- presentaties van de commissies;
- het bekijken van de artikelen van de Winkel en van ons informatiemateriaal.

Rond 15.30 uur begint een officiële gedeelte: hierbij worden tijdens een 'receptie' de winnaars van de verhalen- en fotowedstrijd bekendgemaakt en de prijzen worden dan uitgereikt. Tevens zal de nieuwe promotievideo van de Haagse Vogelbescherming voor het eerst worden vertoond en de nieuwe Vogelkaart van Den Haag en omstreken wordt gepresenteerd.

De commissie houdt nog enkele verrassingen in petto.

De eerste activiteiten in het kader van het jubileumjaar hebben inmiddels plaatsgevonden.

Op 9 januari vond de nieuwjaarsbijeenkomst plaats van het bestuur met de leden van commissies en overige actieve leden. De opkomst was

behoorlijk groot, zodat het een gezellige middag is geworden. Erik Evers leidde ons eerst rond door het Scheveningse Bos en wist veel bijzonderheden te vertellen.

Tijdens het samenzijn in 'De Bataaf' daarna, kon onze nieuwe voorzitter de nieuwe vlaggen met het logo van het asiel en de vereniging laten zien. Ze wapperen nu op de eerste zondag van de maand bij het asiel en zij zullen ook bij andere gelegenheden zijn te zien.

De eerste excursies in de wijken hebben inmiddels plaatsgehad. De opkomst was erg wisselend, maar de reacties waren positief en er hebben zich al nieuwe leden aangemeld.

Ook in het kader van het jubileumjaar hebben de vrijwilligers van het asiel T-shirts gekregen met de nieuwe 'Wulp' erop. Deze kunt u bewonderen tijdens de open dagen op 2 en 3 september.

De Vogelkaart van Den Haag vordert gestaag en het eerste exemplaar zal op 23 september worden aangeboden, waarna hij ook voor alle leden en voor geïnteresseerde Hagenaars is te verkrijgen. Aan de nieuwe video over de vereniging wordt hard gewerkt en deze zal eveneens bij het jubileum zijn te bewonderen.

Ook wordt er gewerkt aan vernieuwing van de panelen over de diverse afdelingen van de vereniging. Deze kunnen op 23 september worden bewonderd en vervolgens gedurende de hele maand oktober in de expositieruimte van de Dierenbescherming.

In het kader van het jubileum willen wij graag onder uw aandacht brengen dat er speciale nestkasten zijn gemaakt met een ingebrande Wulp en het getal 75 erop. Verder zijn er ballpoints en stickers te koop. Tijdens dit jubileumjaar wordt er speciaal aandacht gevraagd voor de, door de moderne bouwmethoden bedreigde, Huismus. Speciaal hiervoor zijn er mussendakpannen en daar onder aan te brengen nestbakken te koop. Ook voor het scheppen van nestgelegenheden voor Gierzwaluwen zijn dakpannen via de verenigingswinkel te verkrijgen.

De Jubileumcommissie.

Nadere informatie over het gehele jubileumprogramma kunt u verkrijgen bij: M.R. (Riet) Langenhuizen, Trompstraat 17, Ter Heijde-Zee, 2884 XC Monster (0174) 21 38 25.

Kanariepok rukt fors op

De Friese volièrevereniging Natuurzang waarschuwt haar leden voor een dodelijk kanarievirus. Door de groeiende populariteit van waterrijke woonwijken worden zangvogeltjes steeds vaker getroffen door de kanariepokken. De ziekte wordt overgebracht door steekvliegen, die in de zomer goed gedijen in ecologische vijverpartijen in de nieuwe woonbuurten.

De vliegen steken de kanaries in hun slaap tussen de tenen. Het vogeltje krijgt jeuk en pikt met de snavel het virus naar binnen. In de luchtpijp veroorzaakt dat nieuwe pokken, waardoor het beestje stikt. *'In een paar dagen kun je alles kwijt zijn, waar je als kanariekwaker jaren voor hebt gefokt. Bij een van onze leden stierven door de kanariepokken zestig van zijn honderd kanaries'*, vertelt bestuurslid H. de Vries van Natuurzang. (ANP)

Bron: De Gooi- en Eemlander, 25 april 2000.

Oeverzwaluwenwand langs A1

Op de kruising van de autoweg A1 van Amsterdam naar Hoevelaken en de afslag van de A6 naar Lelystad heeft Rijkswaterstaat afgelopen winter een kleine oeverzwaluwenwand laten graven. Op initiatief van de heer William van de Wal van Rijkswaterstaat is er een oeverzwaluwenwand van ongeveer vijftiengint meter vlak naast de A1 gegraven met nu reeds een opmerkelijk resultaat: op 18 mei 2000 waren er 33 bezette nesten. Boven op de wand liep een paartje Scholeksters met drie pullen. Als men vanuit Amsterdam richting Hoevelaken rijdt, is de wand aan de rechterkant, tegen de afrit aan van de A6 vanaf Lelystad richting Hilversum goed te zien.

Ook de betonnen kunstwand, gelegen langs de A1 achter de zuidelijke parkeerplaats 'Ronduit' tus-

De oeverzwaluwenwand langs de A1 nabij het Naardermeer. Foto: Wim Smeets

sen het Naardermeer en het Gooimeer, heeft dit jaar een goede bezetting. Op 18 mei waren er 24 bezette nesten.

WS.

Het boek van Tim Westoll

Hoewel het éne na het andere vogelboek in binnen- en buitenland verscheen, kon ik mij toch zo'n tien jaar geleden niet voorstellen dat ik nog mee zou maken dat er, op een goede dag, een boek zou verschijnen met daarin afbeeldingen (in kleur natuurlijk), van alle circa 10.000 vogelsoorten die onze aarde nog telt.

Bij Natuur en Boek hoorde ik van de heer Luc Bauer, dat het toch gaat gebeuren en wel uit een hoek die ik niet verwacht had, namelijk Spanje. Het betreft natuurlijk het 'Handbook of the Birds of the World' (HBW), uit te geven in twaalf delen. Onlangs ontving ik deel 5 (Uilen tot en met Kolibries). Opnieuw een feest van een uitgave! Vóór eind 2000 staat deel 6 op het programma en daarin zullen vele kleurige soorten worden behandeld, zoals bijvoorbeeld de Trogons (met de Quetzals), IJsvogels, Todies, Motmots, Bijeneters, Koerols, Scharrelaars (waaronder de Groundrollers van Madagaskar), Glansvogels, Puffbirds en Toekans. Kort na de publicatie van deel 6 verschijnt de eerste 'update' (Lynx 1998), met aanvullingen op de delen 1 tot en met 6, waarna er een volledig en recent overzicht zal zijn van alle 'Non-Passeriformes' (niet-zangvogels) die er op de wereld rondvliegen.

Hoewel Lynx Éditions nog steeds vermeldt dat HBW de enige kans is om alle vogelsoorten van de wereld in kleur te aanschouwen, is dat niet helemaal juist meer. In 'The NHBS concise catalogue' uit Totnes (Devon, UK) van april 1999 stond op bladzijde 1 aangekondigd: 'The Complete illustrated checklist of the Birds of the World' door Tim Westoll. Alle meer dan 10.000 soorten in kleur afgebeeld op 367 kleurenplaten rechts op de bladzijde en beschrijving links op de bladzijde. De beschrijving is natuurlijk zeer beknopt: Latijnse naam, Engelse naam, eventueel aantal ondersoorten, afmeting areaal. Uiteraard zijn de afbeeldingen nogal klein. Alles volgens Gruson, Walters, Clements, Howard & Moore en Sibley & Monroe. De prijs is £ 39.99 en geen penny meer.

Ik bestelde het boek en kreeg het in recordtempo toegestuurd van de heer Bauer.

Het boek werd besproken in Dutch Birding (Van Rootselaar) en in Limosa (Noordhuis). Van Rootselaar wees op de vele type/drukfouten in de tekst doch beval het boek van ganser harte aan als 'Primary source' en dat is precies wat het is. Ook Noordhuis was enthousiast en ik sluit me daar volledig bij aan. Ik twijfel er niet aan of de meeste kopers hebben een behoorlijke collectie vogelgidsen en/of monografieën, waarin verder kan worden gezocht. Op vakantie zal ik het boek niet meenemen, daarvoor vind ik het toch te zwaar, maar thuis als eerste naslagbron is het een geweldige uitgave. Niemand zal het overigens in zijn hoofd halen om de afbeeldingen te vergelijken met die uit HBW.

In verband met de, helaas, vele drukfouten kunnen kopers een 'full errata sheet' aanvragen bij de zoon van de begin dit jaar op tachtigjarige leeftijd

overleden auteur:

e-mail <RWestoll@aol.com>, indien deze errata niet bij het boek waren gevoegd. Ik vroeg ze aan en het waren drie bladzijden. Daarop was tevens te lezen dat een nog uitgebreider errata kon worden verkregen bij Glinger Publications, de uitgever. Ik stuurde ze een brief. Géén antwoord.

Met de errata erbij heb ik (niet al te kritisch) de Lepelaars, Paradijsvogels en Prielvogels bekeken.

Op plaat 19 (bladzijde 39) staan de zes lepelaarsoorten afgebeeld en daar is het mis mee. Ze dienen als volgt te worden gecorrigeerd:

nummer 31 moet zijn *Platalea flavipes*, de Australische Lepelaar;

nummer 32 moet zijn *Platalea leucorodia*, 'onze' Lepelaar;

nummer 33 moet zijn *Platalea minor*, uit het verre oosten (de poten dienen bij deze soort zwart te zijn en niet geel);

nummer 34 moet zijn *Platalea regia*, uit Australië, Nieuw-Zeeland en Indonesië;

nummer 29 *Platalea ajaja*, uit Noord- en Zuid-Amerika en West-Indië. De naam is juist, maar de naakte kop dient groenachtig te zijn en niet geel.

De 44 paradijsvogelsoorten zijn juist benaamd met uitzondering van de op plaat 360 (nummers 26 en 27) voorkomende Splendid *Astrapia splendidissima*) en Princess Stephanie's *Astrapia (Astrapia stephaniae)*. Op de linkerbladzijde zijn de nummers verwisseld. Dit was reeds door Van Rootselaar opgemerkt en in het errata verwerkt. Een groot gedeelte van de familie heeft zwarte snavels en bovendien dienen vele kortsnavelige soorten een niet te spitse snavel te hebben. Hier is niet altijd acht op geslagen.

De 22 prielvogelsoorten waren juist benaamd. Wat de paradijsvogels betreft, is er nog een groep van negentien 'soorten', waarvan zelfs vele ornithologen maar nauwelijks hebben gehoord. De meeste zijn in één of enkele exemplaren aanwezig en opgeborgen in musea. Ook Leiden (Naturalis) heeft een paar unica. Vele soorten zijn na hun ontdekking nooit meer gezien en later werden alle als hybriden beschouwd (Stresemann). Al deze soorten zijn vermeld in een prachtboek van E. Fuller (1995), waarin deze geheimzinnige soorten bovendien in kleur staan afgebeeld door grootmeesters als Keulemans, Barraband, Joseph Wolf, Grönvold, Gould en Hart.

Stresemann (1889-1972) genoot een enorm gezag, was tijdens een bezoek aan Ceram in 1911 getatoeëerd met een symbool van de kannibalen en hij moet een kleurrijke figuur zijn geweest. Van zijn hand is het magnifieke werk 'Die Entwicklung der Ornithologie' (Stresemann 1951), een boek dat ik niet graag zou missen.

De negentien door Fuller genoemde soorten zijn begrijpelijkerwijs niet in Westoll's boek opgenomen. Waarom nu de vele drukfouten in Westoll's werk? De schrijver was ziek en men wilde hem zijn levenswerk (hij is er dertig jaar mee bezig geweest) vóór zijn dood in druk kunnen laten zien. Dat heeft hij inderdaad mogen beleven. Enige maanden erna is hij overleden. De drukproeven zijn in verband met bovenstaande niet nauwkeurig genoeg gecorrigeerd. Door zijn boek zal hij echter voortleven als de eerste auteur die, in zijn eentje nog wel,

alle vogelsoorten heeft afgebeeld. Geen geringe prestatie!

Opmerking.

Een belangrijke reden (zo dit niet dé reden is) dat het bergafwaarts gaat met vele levensvormen is natuurlijk de geweldige toename van de wereldbevolking. Als u deze regels leest, dan zijn wij inmiddels met zes miljard aardbewoners. Blijkens een bericht van United Nations Fund for Population Activities (UNFPA); (Bevolkingsfonds van de Verenigde Naties, 1999) moest op 12 oktober 1999 deze gebeurtenis plaatsvinden. Sinds 1960 (drie miljard) dus een verdubbeling. De ontwikkelingslanden zorgen voor 95% van deze aanwas en UNFPA raadt de regeringen dringend aan maatregelen te nemen.

■ Paul de Mey, Kapershoek 65, 3085 ED Rotterdam, (010) 481 39 57.

LITERATUUR:

Fuller, E. (1995): The lost birds of paradise. Swan Hill Press, Shrewsbury, UK

Lynx Edicions, aan de schrijver, in litteris, dd. 15 december 1998.

Noorden, B. van (1999): De Ortolaan, *Emberiza hortulana*, een plattelandsdrama. Limosa 72 (2): 55-63.

Noordhuis, R. (1999): Rubriek Boekbesprekingen. Limosa 72 (2): 83-84.

Rootselaar, O. van (1999): Rubriek Boekbesprekingen. Dutch Birding 21 (2): 112.

Stresemann, E. (1930): Welche Paradiesvogelarten der Literatur sind Hybriden Ursprungs? *Novitates Zoologicae* 36: 6-15.

Stresemann, E. (1951): Die Entwicklung der Ornithologie. Peters, Berlin.

Westoll, T. (1998): The complete illustrated checklist of the birds of the world. Glinger Publications, Carlisle, UK (de oplage is 2000 exemplaren).

Adres uitgever: Glinger Publications, Glingerburn, Longtown, Cumbria, Groot-Brittannië, CA6 5NW.

Bescheiden inbreng Nederland bij de ruim twee miljoen handtekeningen tegen Franse jacht

Op 1 maart 2000 overhandigde dr. Michael Rands, directeur van BirdLife International, samen met Allain Bougrain-Dubourg, president van de Franse vogelbeschermingsorganisatie Ligue pour la Protection des Oiseaux (LPO) 2.139.256 handtekeningen aan Nicole Fontaine, de voorzitter van het Europese Parlement. Die gebeurtenis vond plaats in Brussel. De uit 24 Europese landen afkomstige handtekeningen waren gericht tegen de op 3 juli 1998 door de Franse president Jacques Chirac ondertekende nieuwe jachtwet, die de Franse jagers toestaat om in het vervolg vanaf 14 juli de jacht te openen. Deze verruiming van het jachtseizoen druist in tegen de Europese regelgeving (zie het Vogeljaar 45: 145-146, het Vogeljaar 48: 87). Bij de 2.139.256 handtekeningen waren er slechts 8937 afkomstig uit Nederland, waardoor onze natie op de veertiende plaats belandde. Bij die magere bijdrage zijn kanttekeningen te plaatsen.

Toen zomer 1998 de LPO met inzameling van handtekeningen begon en om steun ook aanklopte bij Europese BirdLife Partners (het ging immers vooral om de Frankrijk passerende trekvogels die nog meer van de jacht in het land de lijden zouden

krijgen), besloot Vogelbescherming Nederland (VN) niet actief deel te nemen aan de inzamelingsactie van handtekeningen. 'Het Vogeljaar' zette zich van meet af aan wel in om tot een zo breed mogelijke distributie van de door de LPO in omloop gebrachte verzamelformulieren van handtekeningen te komen. Organisaties als Dierenbescherming en Natuurmonumenten plaatsten in hun periodieken advertenties waarbij hun leden werd gevraagd de volle formulieren te zenden naar 'Het Vogeljaar', die dan zorgdroeg voor verzending naar de LPO. Zeist was echter de mening toegedaan dat hun lobbywerk in Brussel en Den Haag tot meer resultaat zou kunnen leiden, een keuze die overigens werd gedaan in overleg met andere BirdLife Partners. Ook toen de LPO bij de opmaak van een tussenbalans bekendmaakte twee miljoen handtekeningen als doel te stellen en opnieuw op Europees niveau steun vroeg, bleef Vogelbescherming Nederland bij het eerder ingenomen standpunt. Ongetwijfeld zal Vogelbescherming Nederland bij haar keuze niet over één nacht ijs zijn gegaan en haar positie nauwkeurig hebben ingeschat, maar desondanks blijven er vragen. Via een foto in de uitgave van het verenigingstijdschrift 'Vogels' werden de leden van Vogelbescherming Nederland eerst na bijna twee jaar over de actie van LPO ingelicht. Die foto was gemaakt bij de overhandiging van de handtekeningen in Brussel. Tevens viel te lezen dat Vogelbescherming Nederland toen, mede namens andere Nederlandse milieu-organisaties, in totaal 1,8 miljoen leden tegenwoordigend, de LPO-petitie ondersteunde. Bij deze manifestatie was Vogelbescherming Nederland wél aanwezig, zoals blijkt uit het onderschrift bij de foto. Natuurlijk is het belang van een brief namens alle leden niet onaanzienlijk, maar in kwesties als deze valt de kracht van grote getallen niet te onderschatten. En de op 1 maart 2000 ingediende petitie zal de geschiedenis ingaan als een petitie gesteund door 2.139.256 handtekeningen en helaas niet van bijna vier miljoen stuks. Er is meer. Uit het staattie met de prestaties van de individuele naties, valt op het grote aantal handtekeningen afkomstig uit Italië, België, Griekenland en Spanje, alle landen waar in het verleden (België) of thans nog steeds veel vogelbeschermingszendingswerk valt te verrichten. Die taak zal vooral politiek van aard zijn en Vogelbescherming Nederland schat correct in dat dit karwei voornamelijk in Brussel moet gaan plaatshebben. In Europees verband beschouwt Frankrijk zich als spreekbuis van in ieder geval de Latijnse landen. Dat vogelbeschermers uit naties rond de Middellandse Zee vooral met veel handtekeningen over de brug kwamen, zou kunnen voortkomen uit vrees dat, met Frankrijk als voorbeeld, hun regeringen ook toegeven aan politieke druk de jacht te verruimen. Met slechts een gering aantal handtekeningen uit Nederland, kunnen politieke belanghebbenden dit als een signaal opvatten dat de jachtkwestie althans in ons land weinigen bezighoudt. Duitsland kwam met 45.775 handtekeningen op de proppen, nog altijd vijfmaal het aantal van Nederland. Maar het tijdschrift 'Der Falke', waaraan onderstaand overzichtje is ontleend, laakte de magere inbreng van Duitsland waarbij, ter vergelijking, de lezer op de handtekeningenbijdrage uit kleine landen als Zwitserland, België

en Oostenrijk wordt geattendeerd. Nederland komt in ht commentaar in 'Der Falke' niet aan de orde. Aantal handtekeningen per land:

Frankrijk	1.129.797	
Groot-Brittannië	521.850	
Italië	123.164	
België	121.777	
Duitsland	45.775	
Zwitserland	30.541	(geen EU-natie)
Oostenrijk	30.415	
Griekenland	24.242	
Spanje	20.069	
Zweden	13.576	
Tsjechië	11.406	(geen EU-natie)
Finland	10.691	
Portugal	9.134	
Nederland	8.937	
Polen	8.428	(geen EU-natie)
Luxemburg	8.236	
Denemarken	5.703	
Bulgarije	3.473	(geen EU-natie)
Slowakije	2.717	(geen EU-natie)
Letland	2.006	(geen EU-natie)
Ierland	1.170	
Noorwegen	1.151	(geen EU-natie)
Roemenië	501	(geen EU-natie)
Slovenië	96	(geen EU-natie)
'andere'	4.401	

Bron: 'Der Falke 47 : bladzijden 47-48 (2000).

GLO.

OPEN BRIEF:

Symposium Flora- en faunawet 22 juni 2000 provinciehuis te 's-Hertogenbosch

Amstelveen, 18 juni 2000

Geachte gedeputeerden,

De Faunabescherming is in hoge mate teleurgesteld in de manier waarop uw provincie het Symposium Flora- en faunawet heeft georganiseerd. Het idee, om met een breed samengestelde groep mensen over de gevolgen van de invoering van de Flora- en faunawet op provinciaal niveau van gedachten te wisselen, spreekt ons zeer aan. De manier, waarop aan deze gedachte inhoud wordt gegeven, allerminst.

De onderwerpen die ter sprake zullen komen vormen geen afspiegeling van de inhoud van deze wet. Wat ter sprake komt heeft slechts te maken met de problemen die boeren en jagers met de nieuwe wet **denken** te hebben. De koppen boven de aangekondigde discussiebijeenkomsten spreken wat dat betreft boekdelen. Alleen onderwerpen als schade en schadebestrijding komen aan de orde. Zonder uitzondering worden deze onderwerpen besproken door panels, die bestaan uit mensen die of een belangrijke rol spelen binnen de jagerswereld of die directe banden onderhouden met deze jagerswereld. En terwijl in de aankondiging van het symposium wordt gesuggereerd dat er sprake is van vertegenwoordiging uit diverse invalshoeken, blijken zelfs de foto's in de uitnodiging afkomstig te zijn van de huisfotograaf van de jagersvereniging.

De vraag rijst, welk doel de provincie werkelijk met dit symposium nastreeft. Van 'inzicht en informatie verschaffen over de wijze waarop de provincie met zijn verantwoordelijkheden betreffende de

Flora- en faunawet denkt om te gaan' kan op deze manier geen sprake zijn. Het valt immers niet vol te houden dat **alle** betrokken partijen in gelijke mate in de gelegenheid worden gesteld hun standpunten naar voren te brengen nu de panelleden al uit een bepaalde hoek afkomstig zijn. Bovendien gaat de hele opzet van het symposium uit van stellingen die allerminst vaststaan. Zo wordt er bijvoorbeeld al vanuit gegaan dat Vossen, kraaien, weidevogels en volksgezondheid een direct met elkaar samenhangend probleem zouden vormen. Naar onze mening is dat alleen het geval in de uiterst subjectieve beleving van jagers en boeren. Een spoor van wetenschappelijk bewijs is er niet en zal naar verwachting ook tijdens dit symposium niet worden gevonden. Het bevreemdt ons dat de provincie er aan wil meewerken dit soort vooroordelen te bevestigen door ze serieus te nemen.

Daarnaast worden faunabeheereenheden (lees: jagersclubs) door de provincie kennelijk als de enige organisaties gezien die verstand hebben van de bestrijding van schade, aangezien één van de drie discussiebijeenkomsten geheel gewijd is aan de organisatie van deze eenheden. Aan het directe belang dat deze hobbyisten hebben bij het jagen wordt voorbijgegaan. Er is bijvoorbeeld nooit aangevoerd dat jagen een effectieve manier is om schade te bestrijden. Maar dit gebrek aan wetenschappelijke onderbouwing zal tijdens dit symposium niet serieus kunnen worden behandeld.

Wij verwachten van de overheid dat zij een aanzet geeft tot onderzoek naar en gebruik van alternatieve, diervriendelijke schadebestrijdingsmethodieken. Dit symposium zou daartoe een goede gelegenheid zijn geweest.

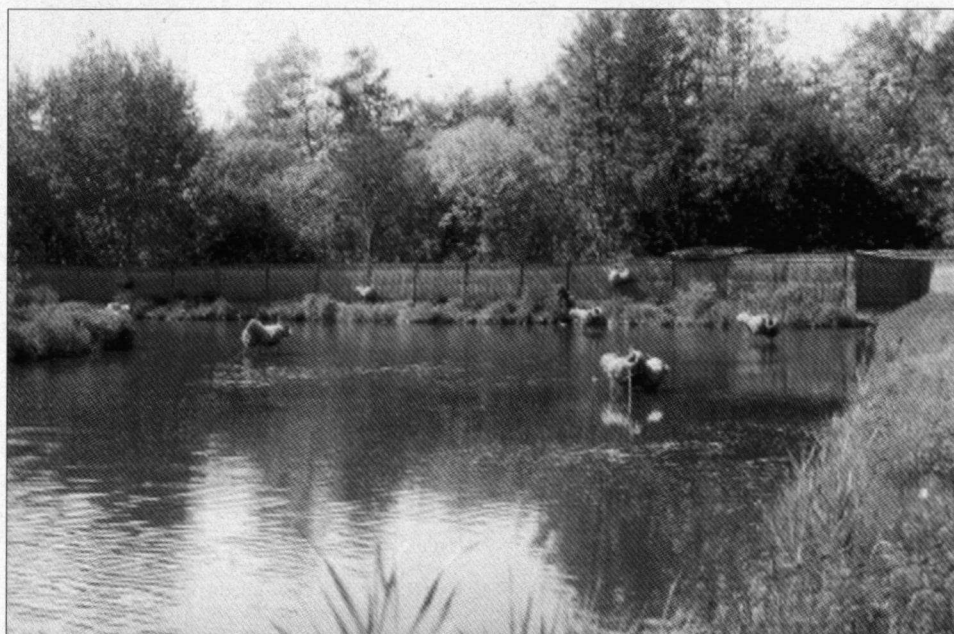
Van een jagersclub kan niet anders worden verwacht dan dat zij in de eerste plaats hun eigen belang - jacht - nastreven. De Faunabescherming heeft er dan ook steeds naar gestreefd jagersclubs hoogstens een rol bij de uitvoering van het beleid te geven en nimmer een rol bij de vaststelling van dat beleid. Noord-Brabant doet dat nu juist wel, terwijl natuur- en milieuorganisaties op zijn hoogst een ondergeschikte rol toebedeeld krijgen als aanwezig. De provincie laadt daarmee de verdenking op zich dat deze organisaties slechts aanwezig zijn, zodat men zich achteraf kan beroepen op een brede samenstelling va het symposium. Het lijkt ons niet verstandig om hieraan mee te werken. En wanneer de provincie dit hele spektakel slechts heeft georganiseerd om nogmaals van boeren en jagers te horen hoe vreselijk zij lijden onder de terreur van Vossen en kraaien, dan had dat wel eenvoudiger gekund.

Gelet op het voorgaande delen wij u bij deze vast mede dat wij ons in principe distantiëren van elke conclusie die op grond van de discussiebijeenkomsten tijdens dit symposium zullen worden getrokken.

Hoogachtend,

Mevrouw A.P. de Jong, secretaris, De Faunabescherming, Amsteldijk Noord 135, 1183 TJ Amstelveen, (020) 641 07 98.

E-mail: faunabescherming@wxs.nl

Eendenkooi Sint Nyk.

Foto: Sj. Bakker.

EENDENKOOI EN KOOIBEDRIJF IN NEDERLAND Tentoonstelling 'Achter de schermen' te Oudemirdum

Van 1 juni tot 30 september is in het Informatiecentrum Mar en Klif te Oudemirdum een tentoonstelling te bezichtigen over eendenkooien. De expositie heeft de toepasselijke titel 'Achter de schermen - eendenkooien en kooibedrijf in Nederland'. Mar en Klif is open elke dag behalve zondagen en feestdagen van 10.00 - 17.00 uur. De tentoonstelling is gemaakt door de Eendenkooi Stichting te IJsselstein.

De tentoonstelling 'Achter de schermen' gaat in op allerlei aspecten rondom de werking van de eendenkooi. Zoals hoe kooien zijn ontstaan en waar ze zich bevonden en bevinden in Nederland. Er is aandacht voor welke verscheidene regionale kooitypen er zijn en wat de ecologische betekenis is van een familiekooi. Verder wordt ingegaan op genealogische en topografische aspecten als familienamen (bijv. Van der Kooi) en toponiemen (bijv. boerderij Kooilust). Speciale aandacht is er voor de rol van de kooikershond (met afbeeldingen van schilderijen van 'oude meesters'). Door middel van historische documenten en afbeeldingen, foto's, diorama's, gereedschappen voor beheer en onderhoud, en dergelijke worden de bezoekers de tentoonstelling (in de vorm van een kooi pijp) binnen gelokt.

Het kooibedrijf is een eeuwenoude Nederlandse vinding, waarvoor maar zelden publieksgerichte voorlichting wordt gegeven. Dit blijft veelal beperkt tot excursies bij natuurbeherende organisaties en enkele bezoekerscentra bij eendenkooien.

In Nederland bestaan nog 170 eendenkooien of relicten daarvan. In de zeventiende en achttiende eeuw waren er veel meer kooien in Nederland.

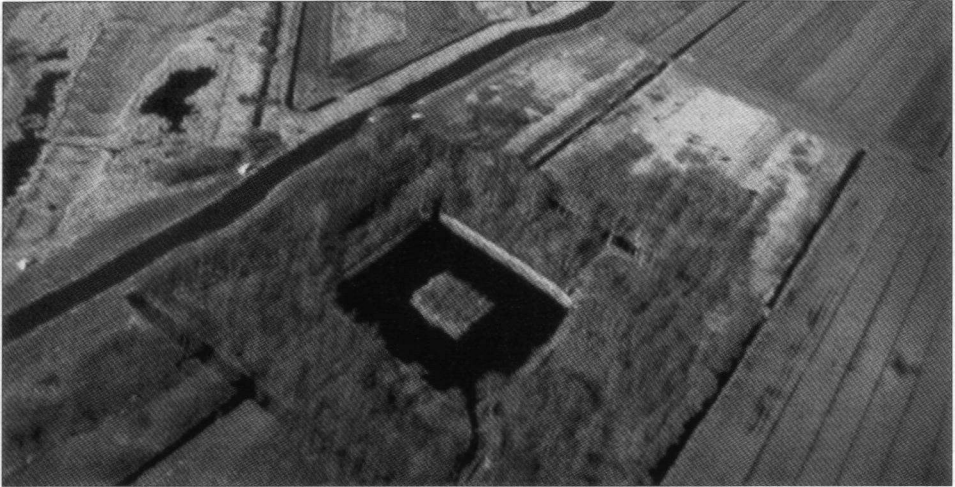
Eendenkooien zijn een typisch Nederlands product. Nergens ter wereld zijn zoveel van deze ingenieuze vanginstallaties gebouwd als juist in ons land. In het buitenland komen ze voor op de Duitse en Deense Waddeneilanden en verder een enkele in België, Engeland, Canada en Japan. Bij ons vinden wij ze op de Waddeneilanden, langs de kust en vooral in het laagveengebied van Friesland. Maar ook Zuidwest-Friesland heeft en had kooien. Bij Oudemirdum lag vroeger een kooi, waaraan de kooilaan nog herinnert. Nu zijn er onder andere nog kooien bij Piaam, Bakhuizen en Sint Nyk.

Een eendenkooi is een gegraven plas of een sponstaan ontstaan meertje van ongeveer één tot anderhalve hectare, gelegen in het vlakke weidse landschap. Het silhouet is van verre te zien door de boom- en struikbeplanting; het 'kooibos'. Ze dient voor beschutting en rust. Rondom de plas zijn rietschuttingen geplaatst met hier en daar openingen om er tussendoor te kunnen gaan. In de rietschuttingen zijn 'kijkgaatjes' aangebracht, waardoor de kooiker onopgemerkt de eenden kan observeren.

Op verscheidene 'hoeken' van de plas zijn gebogen lopende sloten gegraven (de vangpijpen) die aan het uiteinde steeds smaller worden en uitlopen in het 'vanghokje', de vangplaats. Sommige eendenkooien hebben vier, andere zes vangpijpen. De man die de kooi beheert, de 'kooiker', is niet alleen. Hij heeft hulp van het 'kooikershondje' en de 'staleenden'.

Het kooikershondje is een kleine bruin bontgekleurd hondje met een wapperende vlagstaart. Het is een heel oud ras dat op schilderijen van oude meesters is te zien.

Van de staleenden verblijft een deel in de kooi op de plas. Ze worden daar regelmatig gevoerd. De

Eendekooi Sint Nyk.

Foto: Sj. Bakker.

andere vliegen vrij uit de kooi vandaan om in de naaste omgeving te foerageren en later weer terug te keren naar de kooiplas om daar de veren te verzorgen en te rusten.

Als de staleenden foerageren, maken ze kennis met de wilde eendensoorten, zoals de gewone Wilde Eend, de Smient, de Pijlstaart en de Winter- en Zomertalingen. Deze wilde eendensoorten zijn op trektocht naar hun broedgebieden of naar hun overwinteringsgebieden. Hongerig en vermoeid zien ze de staleenden voedselzoeken en voegen zich daar bij. Na verzadiging vertrekken de staleenden naar de kooiplas om daar te rusten. De wilde soorten volgen hen daarbij.

De kooiker houdt via de kijkgaatjes in de riet-schuttingen de plas in de gaten. Wanneer hij denkt dat er genoeg wilde eenden aanwezig zijn, begint hij met z'n werk. De hond krijgt een teken en gaat tussen de rietschuttingen lopen. Dan weer verschijnend, dan weer verdwijnend. Zo loopt het hondje steeds verder de vangpijp in. De tamme eenden kennen dat. De kooiker gooit zo nu en dan wat voer over de schutting in de plas, dat door de tamme eenden wordt gegeten. De wilde eenden volgen. Wanneer de eenden nu ver genoeg in de pijp zijn gezwommen, onder het gedeelte waar de sloot met gaas is overdekt, komt de kooiker tevoorschijn. De tamme eenden schrikken daar niet van, maar de wilde eenden des te meer. Ze vliegen verder de vangpijp in tot het einde waar ze in de val lopen. De tamme eenden vliegen of zwemmen langs de kooiker terug naar de plas.

Vroeger doodde de kooiker de gevangen eenden, sorteerde ze en bracht ze naar de poelier. Ze gingen letterlijk 'de pijp uit'. Nu wordt nog wel gevangen in eendekooien, maar in de meeste gevallen ten behoeve van de wetenschap, om inzicht te krijgen in de 'vogeltrek'. Op enkele plaatsen is nog commerciële vangst.

De belangrijkste vereiste voor het laten functioneren van een eendekooi is rust en stilte in en rond de kooi. Om dit te bewerkstelligen, kent men het afpalingsrecht. Dit recht geeft de kooiker toestemming om op een afstand van bijvoorbeeld 1200

meter vanuit het midden der kooi gerekend, palen met borden te plaatsen. Op de borden staat vaak het recht van de afpaling, de naam van de eendekooi, artikel van de Jachtwet en eventueel verdere beperkingen die voor het gebied gelden. Men mag daar niet wegen aanleggen, bebouwingen aanbrengen, ruilverkavelingen uitvoeren, hoogspanningslijnen plaatsen en dergelijke. Kortom geen lawaaimakende werkzaamheden uitvoeren, rust en stilte blijft vereist.

Mar en Klif zal naar aanleiding van deze tentoonstelling nog een paar excursies organiseren naar eendekooien. Deze data zijn verkrijgbaar bij Henk Dijkstra, (0514) 57 17 77, e-mail: marenklif@planet.nl

Verder is in Mar en Klif nog tot september de unieke tentoonstelling over Fruitmerklabeis te bezichtigen.

■ Eendekooi Stichting, Ringoven 26, 3402 SB IJsselstein, telefoon: (030) 688 18 45.

Zeven 'Franse' Dwergganzen terug in Zweden

In 'het Vogeljaar' 47 (5): 227-228 viel te lezen hoe een Fransman in een deltavliegtuigje op 1 september 1999 in Zweden was vertrokken met in het kielzog 34 eerstejaars Dwergganzen. In de loop van oktober arriveerde de man met een enigszins uitgedund gezelschapje ganzen in de Rijnvallei, in de buurt van Kleef, waar de vogels overwinterden. Uit Zweden komt het bericht dat van dit contingent Dwergganzen, in het afgelopen voorjaar zeven vogels terugkeerden in Oster-Malma, de plaats waar de Fransman aan zijn tocht begon. Omdat ze vreesden dat het Franse experiment schade zou berokkenen aan hun eigen dwergganzenproject, waren de Zweden geenszins in hun sas met het initiatief. Uit DNA-onderzoek zou inmiddels zijn gebleken dat de Dwergganzen die de Fransman voor zijn experimentele vlucht had laten uitbroeden, niet raszuiver waren.

GLO.